

komunikacijnih tehnologij Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. #5 (3). P. 84–91. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4834//>

9. Popovich O. V. (2001) Pedagogichni umovi vprovadzhennya modulno-tyutorskoyi tehnologiyi navchannya (na materiali vivchennya filozofsko-politologichnih disciplin studentami tehnicnih specialnostej) (PhD dissertation). Theses. Kiyiv : Kiyiv. nac. un-t im. T.Shevchenka.

10. Suchanu A. K. (2016) Formuvannya cinnisno-smislovoi gotovnosti do tyutorskoyi diyalnosti u magistriv gumanitarnih specialnostej (PhD dissertation). Theses. Kirovograd : Kirovograd. derzh. ped. un-t im. Volodimira Vinnichenka.

(англійською перекладено В. Слабоуз – к.філол.наук, доцентом кафедри іноземних мов ДДПУ).

УДК 3781.13:17.022.1

ГОРДЕЄВА Катерина

канд.пед.наук, доцент кафедри теорії, методики фізичного виховання і реабілітації, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна, 84116
E-mail: katrinzzz83@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У СКЛАДНИЙ ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Анотація. У статті досліджується проблема соціалізації особистості у складний період української держави. Автором з'ясоване та проаналізоване поняття соціалізація, як двосторонній взаємообумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення в систему суспільних відносин шляхом засвоєння соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість; взаємодія особистості та її соціальне оточення, яке вимагає вивчення впливу соціальних факторів на поведінку й самосвідомість в системі суспільних відносин, макро- та мікросередовищі. У статті досліджується поняття соціалізація як процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот (група, соціальний інститут, соціальна організація) шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості.

Ключові слова: особистість, індивідуум, соціалізація, індивідуалізація, принцип, соціальне середовище, виховання, формування, соціальний розвиток.

© Гордеєва К., 2019

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. За всієї різноманітності соціально-психологічних явищ головним джерелом їхнього виникнення є сфера спілкування. У спілкуванні здійснюється сприймання та розуміння людини людиною, формуються засоби комунікації, такі прояви, як імітація, навіювання, засвоєння соціальних норм, традицій. Процес міжособистісного спілкування слугує основою і головним фактором формування соціально-психологічних явищ. Соціально-психологічні явища виникають як відображення (пізнання, переживання та засвоєння) різних форм спілкування. Але всіх соціально-психологічних рис кожен із нас набуває передусім завдяки власному досвіду спілкування, безпосереднім контактам у соціальному оточенні. У кожній Державі, як і в кожному житті людини настає такий період, коли їй як ніколи потрібна допомога іншої людини, групи людей або цілого суспільства. Нажаль, наша країна переживає найскрутніший в історії незалежної України час, і в цій ситуації особливу роль для суспільства можуть відіграти окремі спеціалісти, серед яких соціальний педагог і соціальний працівник посідають особливе місце. Суспільна потреба у таких фахівцях сьогодні вкрай необхідна. Водночас ми добре усвідомлюємо, що лише професійно грамотний спеціаліст може вирішувати ті складні, суперечливі й болючі проблеми, які назріли у державі, що переживає кризовий період свого буття.

В історію України ХХ ст. ввійшло як період пошуків, перетворень, досягнень і помилок не лише в Державному плані, а і в багатьох галузях наук. Проте не хотілося б, щоб воно і далі приносило біль і розчарування людям. І якщо майбутні соціальні педагоги і соціальні працівники чітко сформулюють мету під час отримання професійної освіти та будуть втілювати її під час соціально-педагогічної діяльності, то це дає надію, що у роботі з дітьми та молоддю ними буде зроблено менше помилок. А також результат роботи соціального педагога буде набагато ефективнішим та вдосконаленим, що дасть змогу молодому поколінню не лише самореалізуватися, самовдосконалюватися, а й усвідомлювати свою роль у створенні і наповненні творчим змістом того соціуму, в якому їм жити і сьогодні, і завтра.

Аналіз останніх джерел і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Поняття «соціалізація» було вперше введено в наукову систему понять американським соціологом Ф. Гідінгсоном в кінці ХІХ століття, який тлумачив це поняття як «процес розвитку соціальної природи людини». Представники біхевіоризму і

необіохіверизму (Б. Скінер, А. Бандура, В. Уолтерс та ін.) розглядають соціалізацію як процес соціального навчання. Представники школи символічного інтеракціоналізму (Ч. Кулі, Дж. Мід) досліджують соціалізацію як результат соціальної взаємодії людей; а прихильники структурного функціоналізму (Т. Парсонс, Р. Мертон) сприймають соціалізацію як процес рольового тренування. соціалізацію як процес рольового тренування. І.С. Кон говорить, ще «теорія американських соціологів 40-60 років були по суті теоріями конформності: вони недооцінювали власну активність і варіабельність поведінки особистості на всіх етапах її розвитку». Ч. Кулі ввів поняття «первинна група» і розкрив її цінність у процесі формування особистості. Досить важливу думку висловлює О. Брім: «соціалізація - процес, який відбувається протягом всього життя людини», і розкриває деякі відмінності у ході даного процесу з дорослими та дітьми. П. Бергер і Т. Лукман розглядають соціалізацію як «всебічне і послідовне входження індивідів в об'єктивний світ суспільства чи в окрему його частину». Б.Д. Паригін тлумачить соціалізацію як «входження в соціальне середовище, пристосування до неї, засвоєння певних ролей і функцій, які слідом за своїми попередниками повторює кожен окремих індивід протягом всієї історії формування і розвитку». Процес соціалізації здійснюється за допомогою соціальних механізмів. Є різні підходи до розгляду механізмів соціалізації. Так, французький соціальний психолог Габріель Тард вважав основним наслідування. Американський вчений Юрій Бронфенбренер механізмом соціалізації вважає прогресивну взаємну акомодацию (пристосовуваність) між людською істотою, що активно росте, і мінливими умовами, в яких вона живе. В.С. Мухіна розглядає як механізми соціалізації ідентифікацію і відособлення особи, а А.В. Петровський - закономірну зміну фаз адаптації, індивідуалізації й інтеграції в процесі розвитку особи.

Формулювання цілей статті. Мета статті - розкрити особливості процесу соціалізації та простежити співвідношення цього поняття з поняттями «виховання» і «соціальний розвиток».

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціалізація здійснюється у процесі взаємодії особистості в різних відносно автономних сферах життєдіяльності: освіта, організація соціального досвіду людини, індивідуальна допомога їй. Освіта включає в себе систематичне навчання та самоосвіту. Організація соціального досвіду здійснюється завдяки участі дитини у різних формалізованих та неформалізованих об'єднаннях (клас, гурток, дворова компанія однолітків, сусідство, референтна група тощо). Індивідуальна допомога - це свідомо спроба інших осіб (батьків, вчителів, близьких, друзів тощо) допомогти

дитині набути певних знань, навичок для задоволення власних потреб та потреб інших людей; в усвідомленні дитиною своїх цінностей та можливостей; в розвитку самосвідомості та самоствердженні, почутті приналежності до певної групи та соціуму [1].

Практика роботи соціального педагога довела, що соціалізацію не можна зводити до поняття «виховання» ні у вузькому, ні в широкому розумінні, в якому воно часто використовується. Виховання передбачає перш за все систему спрямованих впливів, за допомогою яких прагнуть сформувати в особистості певні риси і якості, завдяки яким людина долучається до культури і стає повноцінним членом суспільства. Таким чином, ми можемо назвати такі особливості процесу соціалізації, які дозволяють відмежувати його від виховання:

- відносна стихійність цього процесу, яка характеризується не завжди передбаченим, цілеспрямованим впливом середовища;
- механічне засвоєння соціальних норм і цінностей, яке відбувається в результаті діяльності і спілкування особистості, взаємодії її з мікро- і макросередовищем;
- зростання в міру дорослішання самостійності особистості щодо вибору соціальних цінностей і орієнтирів, середовища спілкування, якому віддається перевага [2].

Соціальний розвиток дітей і молоді можна розуміти як об'єктивний і водночас керований процес взаємодії кількісних і якісних змін соціальних характеристик молодого покоління в ході його становлення як суб'єкта суспільного виробництва і суспільного життя. Можна сказати, що поняття «соціальний розвиток» і «соціалізація» співпадають, але в них по-різному розставлені акценти: на активності особистості більш виразно представлено в ідеї розвитку, а в соціалізації в центрі уваги знаходиться соціальне середовище і його вплив на особистість. Ми вважаємо, що в науковому тлумаченні соціалізації передбачається розуміння особистості перш за все як активного соціального суб'єкта, спроможного впливати на суспільне життя [3].

Метою реалізації соціалізуючого процесу майбутній соціальний педагог має володіти механізмами соціалізації, вибір яких базується на певних принципах даного процесу:

- принцип системності, який передбачає вплив на особистість як мікро-, так і макросередовища, які тісно взаємодіють, взаємо-впливають і взаємодетермінують один одного;
- принцип діяльності, що обумовлює активну взаємодію особистості з іншими людьми, в якій індивід вступає в ході діяльності і спілкування, тобто наявний неперервний цілісний процес засвоєння особистістю об'єктивної дійсності завдяки включенню в діяльність;

- принцип двосторонньої взаємодії особистості і соціального середовища, взаємообумовленість процесу входження особистості в систему суспільних відносин і водночас відтворення цих відносин в системі сімейних, товариських, навчальних, виробничих та інших зв'язків;

- принцип особистої активності та вибірковості дозволяє розглянути людину не як пасивну ланку в процесі соціалізації, а як особистість, спроможну активно діяти і самій вибирати соціальні умови власного розвитку та формувати власне «Я», виходячи з власного бачення ідеалів і переконань [4].

Сьогодні, під час складного становища в нашій країні не можна відкидати чи недооцінювати зворотний вплив підростаючого покоління на суспільство, його оновлення, утвердження нового та прогресивного. Процес здійснюється, перш за все, шляхом посилення в ньому творчих засад, розширенням можливостей самореалізації, забезпеченням високого рівня життя тощо.

Об'єктивність умов соціалізації не означає їх стихійність і некерованість. Навпаки, в сучасних умовах саме ті суспільні, відносини визначають характер соціальних змін, які свідомо розвиваються і є фундаментом науково-обґрунтованого регулювання соціального розвитку дітей та молоді. При цьому не йдеться про маніпуляцію свідомістю юних, не проволонтаристський вплив на їх долю, а створення необхідних умов соціалізації, які забезпечать умови для їх самореалізації, самоутвердження.

Без цього суспільство не зможе продуктивно функціонувати, а отже, воно зацікавлене у створенні передумов для оптимальної соціалізації особистості.

Не менш важливим у змістовному аспекті соціалізації є розвиток самосвідомості особистості, яка виробляється протягом всього життя людини. Це дозволяє сказати, що процес соціалізації означає становлення в людині образу його «Я» [4].

Діяльність, спілкування, самосвідомість взяті разом, розкривають сутність соціалізації, її змістові аспекти. А функціональний аспект соціалізації характеризується на певному віковому етапі інститутами і механізмами соціалізації. Важливими інститутами соціалізації молодого покоління є сім'я, неформальні групи, навчальні групи, об'єднання, масова комунікація, спільноти, дитячі та молодіжні організації, в яких особистість залучається до системи норм і цінностей, які виступають своєрідними трансформаторами соціального досвіду [5].

Кожне суспільство, культура, спільнота виробляють свої механізми соціалізації. При цьому в кожному суспільстві загально прийнятими моделями соціалізації протистоять ті, які соціально не схвалюються. Тому одночасно співіснує певна сукупність моделей соціалізації, які

взаємодіють, доповнюючи одна одну і втілюються в домінуючих, інституціалізованих формах соціалізації, котрі відображають домінуючі цінності. А отже, є закономірним і необхідним процес демократизації механізмів соціалізації дітей і молоді, що є передумовою і важливим напрямком становлення громадянського суспільства в Україні [6].

Незаперечною у цьому процесі є індивідуалізація, яка, до речі, не має нічого спільного з абсолютизацією волі та інтересів індивіда, протиставлення його інтересів інтересам інших. В даному випадку індивідуалізація необхідна як процес виявлення і стимулювання нахилів, задатків, здібностей особистості, врахування її потреб та інтересів, які розвиваються, спосіб поєднання суспільне значущого і особистісного. Все висловлене в цілому дозволяє сказати, що соціальний педагог має враховувати у складному соціально-виховному процесі той факт, що процес соціалізації не є безконфліктним і лінійним, він має свої складності і суперечності, обумовлені діалектичною єдністю свободи і необхідності, новизни і консерватизму, виховання і самовиховання тощо. Крім того, головним у соціалізації має бути відродження гідності людини, розширення меж його свободи, відповідності, ініціативності, підприємництва. Оскільки саме людина є найважливішою цінністю і метою суспільного розвитку, то саме на неї повинна "працювати" економіка, політика, ідеологія, культура, соціальна сфера. Це в першу чергу стосується підростаючого покоління, яке в перехідний період суспільства виявилось найбільш незахищеним соціальною спільнотою.

Ставлення до дітей та молоді має базуватися на принципово новій концепції - концепції самореалізації у процесі соціальної творчості, здійснення власних інноваційних проєктів за наявності активної допомоги з боку державних та громадських соціально-виховних інститутів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, соціалізація особистості (дітей та молоді) навіть під час важкого стану в Державі, має за мету залучити їх до прийняття рішення проблем власного життя і діяльності, стимулювати реалізацію їх покликань, здібностей, ініціативи і творчості. Тобто, в даному процесі в сьогоденних умовах слід відкидати як дрібну опіку, так і відмову в допомозі людини у виборі її життєвих і соціально значущих цінностей та орієнтацій. Спільна діяльність молодого покоління з фахівцями соціально-педагогічної роботи, передача їх знань, досвіду, дасть змогу дітям та молоді оволодіти навичками соціально-активної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. / Київ. центр навчальної літератури. Київ, 2003. 208 с.

2. Лукашевич М.П. Соціалізація особистості: теоретико-прикладне впровадження: монографія. Київ: Освіта, 1998. 168 с.

3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: підручник: друга кн.: Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2006. 315 с.

4. Головатий Н.Ф. Социология молодежи: навч. посіб./ Київ. нац. ун-т ім. Траса Шевченка. Київ: Світ, 2009. 215 с.

5. Карпенко, О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти: дис...д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Дагоманова. Київ, 2008. 44с.

6. Соціальна робота в Україні: перші кроки: колект. моногр./ за наук. ред. В. Н. Полтавця. Київ.: Академія, 2000. 234 с.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2019.

ГОРДЕЕВА Катерина

канд. пед. наук, доцент кафедри теорії і методики фізического виховання і реабілітації, ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ул. Г. Батюка, 19, г. Славянск, Донецкая область, Украина, 84116

E-mail: katrinzzz83@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ В СЛОЖНЫЙ ПЕРИОД УКРАИНСКОГО ГОСУДАРСТВА

Резюме. В статье исследуется проблема социализации личности в сложный период украинского государства. Автор выяснил и проанализировал понятие социализация, как двусторонний взаимообусловленный процесс взаимодействия человека и социальной среды, которое предполагает ее включение в систему общественных отношений путем усвоения социального опыта, так и самостоятельного воспроизведения этих отношений, в ходе которых формируется уникальная, неповторимая личность; взаимодействие личности и ее социальное окружение, которое требует изучения влияния социальных факторов на поведение и самосознание в системе общественных отношений, макро- и микросреде. В статье исследуется понятие социализация как процесс интеграции индивида в общество, в различные типы социальных общностей (группа, социальный институт, социальная организация) путем усвоения им элементов культуры, социальных норм и ценностей, на основе которых формируются социально значимые черты личности.

Ключевые слова: личность, индивидуум, социализация, индивидуализация, принцип, социальная среда, воспитание, формирование, социальное развитие.

GORDEYEVA Katerina

Candidate of Pedagogic Science, Associate Professor at department of theoretical and methodical bases physical education and rehabilitations of the State higher educational University «Donbasky State Pedagogical University»

Str. G. Butyuka, 19, Slovayansk, Donetsk region, Ukraine, 84116

E-mail: katrinzzz83@gmail.com

PECULIARITIES OF THE PROCESS OF SOCIALIZATION OF PERSONALITY IN THE DIFFICULT PERIOD OF THE UKRAINIAN STATE

Summary. The article examines the problem of socialization of individual in a difficult period of the Ukrainian state. The author clarified and analyzed the concept of socialization as a two-way interdependent process of interaction between man and social environment, which suggests its inclusion in the system of social relations through the assimilation of social experience and self-reproduction of these relations, which formed a unique person; the interaction of the individual and her social environment, which requires the study of the influence of social factors on behavior and consciousness in the system of social relations, macro - and microenvironment. The article explores the concept of socialization as a process of integration of an individual into society, into various types of social communities (group, social institution, social organization) by assimilation of elements of culture, social norms and values, on the basis of which socially significant personality traits are formed.

Abstract. Introduction. The article examines the problem of personality socialization in the difficult period of the Ukrainian state. The author found out and analyzed the concept of socialization, as a two-way interdependent process of interaction between a person and the social environment, which involves its inclusion in the system of social relations through the assimilation of social experience, and the independent reproduction of these relations, during which a unique, inimitable personality is formed; interaction between features and social benefits, as well as social factors for behavioral and self-reliance in suspension systems, macro microsites. In the case of statistics, understanding of social and social processes is in process of suspension, in the case of social types, social and social standards are important.

Analysis of publications. An important opinion is expressed by O. Brom: «socialization is a process that occurs throughout the life of a person», and reveals some differences in the process with adults and children. P. Berger and T. Luckman see socialization as «a comprehensive and consistent entry of individuals into the objective world of society or into a separate part of it.» B.D. Parigin interprets socialization as «entering into the social environment, adapting to it, assimilating certain roles and functions that, following their predecessors, are repeated by each individual throughout the history of

formation and development. The process of socialization is carried out through social mechanisms.

Purpose. The purpose of the article is to reveal the features of the process of socialization and to trace the relation of this concept with the concepts of «education» and «social development».

Results. The practice of social educator has proved that socialization can not be reduced to the concept of «education» in a narrow or broad sense, in which it is often used. Education involves, first and foremost, a system of directional influences, through which they seek to form in the individual certain traits and qualities by which a person joins the culture and becomes a full member of society. Thus, we can name the following features of the process of socialization, which allow to distinguish it from education:

- relative spontaneity of this process, which is not always predicted, purposeful impact of the environment;

- mechanical assimilation of social norms and values, which occurs as a result of activity and communication of the individual, interaction with the micro and macro environment;

- growth as the individual's independence grows with respect to the choice of social values and orientations, the preferred environment of communication.

- In order to implement the socialization process, the future social educator should have mechanisms of socialization, the choice of which is based on certain principles of this process:

- the principle of systematicity, which implies the influence on the personality of both micro- and macro-environments, which interact closely, mutually influence and mutually determine each other;

- the principle of activity that determines the active interaction of the individual with other people, in which the individual enters in the course of activity and communication, that is, there is a continuous holistic process of assimilation of the objective objective reality through involvement in the activity.

Conclusion. The socialization of the individual (children and young people), even during a difficult state in the State, aims to involve them in the decision-making of problems of their own lives and activities, to stimulate the realization of their vocations, abilities, initiative and creativity. That is, in this process in today 's conditions, both small care and refusal to help a person in choosing his or her vital and socially important values and orientations should be rejected. Joint activity of the young generation with specialists of social and pedagogical work, transfer of their knowledge, experience, will enable children and young people to acquire the skills of a socially active personality.

Key words: personality, individual, socialization, individualization principle, social environment, education, formation, social development.

REFERENCES

1. Bezpalko O. V. (2003). Sotsialna pedahohika v skhemakh i tablytsyakh. Navchalnyy posibnyk : tsentr navchalnoyi literatury [in Ukrainian].
2. Lukashevych M.P. (1998) Sotsializatsiya: IZMN [in Ukrainian].
3. Orban-Lembryk L.E. (2006) Sotsialna psykholohiya: Pidruchnyk: U 2 kn. Kn.1: Sotsialna psykholohiya osobystosti i spilkuvannya [in Ukrainian].
4. Holovaty N.F. Sotsyolohyya molodězhy. MAUP [in Ukrainian].
5. Karpenko, O. H. (2008) Profesiyna pidhotovka maybutnikh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh universytet-skoyi osvity : dys. d-ra ped. nauk / O. H. Karpenko. [in Ukrainian].
6. Sotsialna robota v Ukrayini (2000). Pershi kroky/ Za red. V. Poltavtsya. - "KM Akademiya".[in Ukrainian].

(англійською перекладено автором статті)

УДК 373.3/.5.015.31:613

ГРИГОРЕНКО Григорій

канд. пед. наук, доцент кафедри методик викладання спортивно-педагогічних дисциплін, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Україна, 84116

E-mail: g.v.grigorenko@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я В СТРУКТУРІ ДІЯЛЬНОСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. Стаття носить аналітичну спрямованість. Досліджується процес формування ціннісного ставлення до здоров'я та ствердження здорового способу життя як підґрунтя для формування фізичних, психічних, духовних, соціальних складників особистості. Актуальність теми дослідження обумовлена процесами трансформації сучасного суспільства, які детермінують формування світоглядних переконань, ціннісних орієнтацій, ціннісних ставлень та відповідних їм моделей поведінки сучасного молодого покоління. Надано теоретичний аналіз державних документів, наукових поглядів та проведених досліджень, які проводились на базі закладів загальної середньої освіти міста. Формування в освітньому середовищі позитивного ставлення до фізичного виховання, здорового способу життя школярів розглядали Г.Безверхня, В.Григоренко, Т.Круцевич, Я.Кравчук, В.Лисяк, С.Омельченко, С.Сингаєвський та інші.

© Григоренко Г., 2019